

BANKALARCA UYGULANAN BİREYSEL TÜKETİCİ KREDİLERİ

Erhan BİRGİLİ (*)

ÖZET

Bireysel Tüketici Kredisi; "Bireysel Kredi", "Ferdî Kredi", "Hizmet Kredisi", "destek Kredisi" gibi birbirinden farklı adlar altında, 1989'un son aylarından itibaren çeşitli bankalar tarafından uygulanmaya başlamıştır. Kısa bir süre içinde ulaşılan sonuçlar, bu uygulamanın gelişebileceğini göstermektedir.

Çalışma, tüketicileri yakından ilgilendiren Bireysel Tüketici Kredisi hakkında; kullanım amaçları, türleri ve uygulama esasları gibi konularda genel bilgiler sunmaktadır.

GİRİŞ

Bilindiği gibi Ülkemiz Bankacılık sektöründe müşteriye dönük hizmet çeşidini arttırmak konusunda, bankalararası yoğun bir rekabet söz konusudur. Batı ülkelerinde, uzun bir süredir uygulanmakta olan Tüketici Kredisi de bu hizmetlerin bir türü olup, Türkiye'de çeşitli bankalar tarafından uygulamaya konularak önemli sayılacak düzeyde ek bir plasman hacmi sağlanmıştır. Bir yıllık dönem sonunda tüketici kredisi uygulayan banka sayısı 11'e, ulaşırken, bu bankaların vermiş olduğu kredi miktarı da 1 trilyonu aşmıştır (Özferendeci, 1990; 44).

Bireysel Tüketici Kredisi uygulamasının, plasmanların küçük dilimler halinde yapılmasına imkan vererek riski en aza indirmesi ve Ticari Kredilere göre son derece randımanlı olması, bankaların yoğun bir şekilde bu uygulamaya yönelmelerine neden olmuştur. Tüketici Kredisi ile ilgili kısa uygulama süresinde, konunun zenginleşebileceği ve

(*) Araş.Gör. D.E.Ü. İ.İ.B.F. , İşletme Bölümü

süratle gelişebileceği anlaşılmıştır. Bu çerçevede, hizmet veya dayanıklı tüketim malı pazarlayan büyük kuruluşlarla bazı bankalar arasında, şubeleri aracılığıyla, anlaşma zemini kurulmaya çalışılmaktadır.

1- BİREYSEL TÜKETİCİ KREDİSİNE GENEL BAKIŞ

1.1. Bireysel tüketici Kredisi Sistemi Nedir ?

Kredi talep eden kişinin, ihtiyaçlarını istediği bir yerden hemen ve peşin olarak karşılaması için söz konusu mal ve hizmetin bedelinin ilgili satıcı firmaya banka tarafından ödenmesi ve müşterinin senet karşılığı borçlandırılmasına " Bireysel Tüketici Kredisi " denilmektedir.

Diğer bir ifadeyle bireyin, para ve sermaye piyasasına fon arz etmek, tek başına veya toplu bir biçimde bir firmaya sermaye yatırımı yapmak amacıyla gelecekteki gelirini bugünden kullanması dışındaki tüm borçlanmalarını Bireysel Tüketici Kredisi olarak tanımlayabiliriz (Sarıkamış, 1977; 35).

Dünyada tüketici Kredileriyle ilgili üç değişik uygulama bulunmaktadır. Birincisi, krediyle satış yapan firmalardan kredi kartıyla alışveriş yapılır. Ertesi ay ödeme yapılmadığı takdirde krediye dönüştürülür. İkincisi tüketicinin verdiği bilgilere dayanarak bir kredi limiti tanınır. Bu tüketici tarafından kullanılarak, her vadeye göre, belli bir ödeme yapılır. Üçüncüsü, kredi kartına benzemekle beraber özünde farklıdır. Sisteme dahil kredili satış yapan firmalar, faturayı doğrudan bankaya yollar. Banka müşteriyi çağırır. Ödeme ya hemen yapılır, ya da tüketici kredisine çevrilir (Akgüç, 1990; 46).

Birey, tüketici kredisi sayesinde sahip olduğu fonları yatırım amacıyla değil, fakat tüketim ihtiyaçlarını gidermek amacıyla kullanır. Ancak söz konusu tüketim ihtiyaçları içerisine hem dayanıksız tüketim malları edinme veya hizmetlerden yararlanma, hem de dayanıklı tüketim malları edinme fonksiyonu girmektedir. Bu çeşit harcama konuları, yani dayanıklı tüketim malları belki birey açısından bir yatırımdır; ancak, iktisadi anlamda bir yatırım olduğunu söylemek mümkün değildir (Sarıkamış, 1977; 35).

1.2 Bankaların Tüketici Kredisi Kullandırma Amaçları

Çeşitli bankaların Tüketici Kredisi kullandırma amaçlarında bazı ufak tefek farklılıklar görülse dahi, esas itibariyle büyük bir benzerlik söz konusudur. Bunlar aşağıdaki gibi sıralandırılabilir:

a) Bankaların son yıllarda oldukça yüksek seviyelere ulaşan ticari kredi maliyeti nedeniyle yüksek faiz karşılığı toplamış oldukları mevduatları satamamaları.

b) Tüketicilerin aylık ödemeler nedeniyle bankaya gelmeleri, böylece onları bankaya alıştırmaya düşüncesi,

c) Büyük kuruluşların üst düzey yetkililerine kredi vererek samimiyet kurulması ve o kuruluşların bankaya çekilmesi.

d) Bankanın, Tüketici Kredisi ile ucuz, önemli düzeyde ek bir plasman elde etmesi.

e) Tüketici Kredisi uygulamasının, plasmanların küçük dilimler halinde yapılmasına imkan vererek riski en aza indirmesi ve Ticari Kredilere göre son derece randımanlı olması.

f) Bankaların mevduat faizi oranının (ortalama olarak) yıllık %56, verdikleri Tüketici Kredisinin faiz oranının ise yıllık %63 dolaylarında olması nedeniyle aradaki %7'lik olumlu farkın bankaya kalması.

1.3. Tüketici Açısından Tüketici Kredisi Kullanım Amaçları

Günümüz ekonomik şartlarında kişi ve ailelerin gelirlerinin reel olarak büyük ölçüde gerilemiş olması, dolaylı olarak, bir çok dayanıklı tüketim malına ödenecek fiyatı çoğu tüketicinin gözünde adeta küçük servetler haline getirmiştir. Bu durumda ihtiyaç duyduğu dayanıklı tüketim malının bedelini peşin olarak ödemeye bütçesi imkan vermeyen bir çok tüketici, haliyle ya söz konusu malı satınalmaktan vaz geçmekte, ya da ürün bedelinin genellikle önemli bir kısmı için borçlanarak, kredi ile satınalma yoluna gitmektedir (Okyay, 1989; 19)

Tüketiciler, Bireysel Tüketici Kredisi'ne, aşağıda üç ana başlık altında belirtilen mal ve hizmet alımları için ihtiyaç duydukları toplu parayı karşılamak amacıyla yönelmektedirler.

a) Eşya- Hizmet Alımları :

Beyaz eşya, ev eşyası, elektronik eşya, eğitim, turizm ve seyahat harcamaları, çeşitli toplantı ve davet v.b. giderleri.

b) Oto Alımları :

Genellikle bankalarla, üretici veya distribütör firmaların aralarında

yapmış oldukları anlaşma esasları dahilinde otomobil, kamyonet, pikap v.b. alımları.

c) Konut Alımları :

Belirli bir kullanım alanını (örneğin, 150 metre kare) geçmeyen hazır konut alımları.

2- BİREYSEL TÜKETİCİ KREDİSİ KULLANDIRILACAK KİŞİLERDE ARANAN ÖZELLİKLER

Tüketici konumunda bulunan, düzenli bir gelire sahip ve bu geliri beyan edebilen her kesim, toplu paraya olan ihtiyaçlarını karşılamak için Bireysel Tüketici Kredisi kullanabilmektedir. Ancak bankalar konuya açıklık getirmek amacı ile genelgelerinde, Bireysel Tüketici Kredisi kullanılacak ve kullanılmayacak olan kişilerin özelliklerini ayrı ayrı belirtmişlerdir.

2.1. Bireysel Tüketici Kredisinin Kullanılacak Kişiler

Genel olarak, tüketicinin belirli, düzenli bir gelire sahip olması ve bu gelirini belgelemesi, bankalar tarafından potansiyel müşteri olarak kabuledilmesine yetmektedir. Diğer taraftan, Bireysel Tüketici Kredisi kullanılacak kişileri bankalar, genelgelerinde açık bir şekilde belirtmektedir. Buna göre;

- a) Kamu ve özel sektörde görevli "Memur ve Ücretliler",
- b) Tüzel Kuruluşların Ortak ve Yöneticileri ",
- c) Serbest Meslek Grupları,
- d) Öğretim Üyeleri ,
- e) Gayri menkul iradı gibi düzenli ve yeterli gelir düzeyine sahip "Gerçek Kişiler",
- f) Emekli maaşı dışında sabit bir geliri olan "Emekliler",
- g) Tüzel Kişiler (sadece oto ve konut için),
- h) Banka Mensupları,

Tüketici Kredisinden yararlandırılabilir.

2.2. Bireysel Tüketici Kredisi Kullanılmayacak kişiler aşağıdaki gibi belirtilmektedir:

a) Yapılan istihbaratı olumsuz çıkanlar ile geri ödeme gücü yetersiz olanlar.

b) Karşılıksız çek keşide eden veya senetleri protesto olan kişiler.

c) Beyan etmiş olduğu gelir veya gayri menkulünü belgelerle ispatlayamayanlar.

d) Almak istedikleri Tüketici Kredisi' ni ticari amaçlar için kullanacakları kanaatine varılanlar.

e) Sabit bir işi ve düzenli bir geliri olmayanlar.

f) Mali Durumu yeterli olmayanlar.

3-BİREYSEL TÜKETİCİ KREDİSİ KULLANDIRILACAK KİŞİLERDEN İSTENECEK BELGELER

Bankalar, Tüketici Kredisi almak isteyen adayların bütün özelliklerini başvuru formuna kaydetmektedir (Özferendeci, 1990; 44). Kredi talebinde bulunan tüketiciler, başvuru formlarında bulunan ve aşağıda belirtilen tüm belgeleri, eksiksiz bir şekilde ilgili şubelere vermek zorundadır. Bu belgelerde herhangi bir eksikliğin olması kredi talebinin dikkate alınmamasına neden olmaktadır.

a) Müşteri ile kefilinin nüfus cüzdanı fotokopileri.

b) Müşteri (borçlu) ile kefil, herhangi bir iş yerinde çalışıyorlar ise, o iş yerinde çalıştıklarına dair tasdikli birer belge ile borçlunun son aya ait maaş bordrosu fotokopisi.

c) Gayrimenkul iradı ile geçinenlerden tapu fotokopisi.

d) Emeklilerden, bağlı buldukları sosyal güvenlik kuruluşu tarafından verilen kimlik belgesinin fotokopisi.

e) Kredi miktarının 15 milyon TL.' yi aşması halinde Bankalar Kanunu 46. maddesi gereğince borçlunun hesap durumu.

f) Satılacak mal veya hizmete ilişkin satıcı tarafından imzalanmış proforma fatura veya fiyatı gösteren bir belge.

4- BAŞVURU DEĞERLENDİRME SONUÇLARINA GÖRE ŞUBELERCE YAPILACAK İŞLER

Bankalar şubeleri aracılığıyla, müşterilerin doldurmuş olduğu başvuru formuyla beraber, yukarıda değinilen belgeleri de alırlar. Bu belgelere dayanılarak müşterinin kredi değeri, ilgili Şube Kredi Komitesi'nce saptanır. Komite kredi kullandırma kararı verirse, müşteri ile kredi sözleşmesi imzalanır. Kredi sözleşmesine kefil imzaları da alınmaktadır.

Kefalet konusunda; kefil emekli ise, emeklilik maaşı dışında sabit bir gelirin olması, kefillerin gelir düzeyinin müşterininkine eşit veya daha yüksek olması, müşteri ile kefillerin birbirlerine karşılıklı kefil olup olmadıkları gibi konulara dikkat edilir. Kredi geri ödemelerinde belirlenen taksit tutarları ve vadelerine göre müşteriden banka emrine düzenlenmiş senetler alınır ve senetlerin listesi müşterinin dosyasına konur. Bu işlemlerden sonra müşteriye kredi açılır ve başvuru formlarının birer sureti bankanın ilgili Tüketici Kredisi bölümü'ne gönderilir.

Ancak, bazı bankalarda kredi talepleri şubelerce değil, ilgili merkezi birim tarafından değerlendirilmektedir. Daha sonra sonuç şubelere bildirilir. Aynen veya değiştirilerek kabul edilen kredi talebi sonucunda ilgili müşteriye, taksitlerin ödeme günlerini ve tutarlarını gösteren bir liste verilir. Ayrıca müşteriden bir vade iz hesap açarak, vadesi gelen ödemelerin (senet bedellerinin) bu hesaptan alınabileceğine dair yazılı bir yetki alınması gereklidir.

Son aşamada ilgili şube tarafından müşteriye, satıcı firmadan malı alabilmesi için satıcı adına düzenlenmiş bloke çek verilir. Ancak satıcı firmanın ilgili şubede bir vadesiz hesabı bulunuyorsa, ya da yeni bir vadesiz hesap açılırsa, mal bedeli bu hesaba alacak kaydedilmektedir. Müşteri bloke çeki veya dekontu satıcıya ibraz ederek malı alır.

5-BİREYSEL TÜKETİCİ KREDİSİNİN TÜRLERİNE UYGULAMA ESASLARI

Önceki bölümlerde tüketicilerin Bireysel Tüketici Kredisine üç ana başlık altında belirtilen mal ve hizmet alımları için yöneldikleri belirtilmişti. Aşağıdaki, söz konusu mal ve hizmet gruplarının uygulama esaslarına değinilecektir.

5.1. Eşya-Hizmet Kod'lu Kredinin Kullanım Şartları

Mal ve hizmet finansmanı için kullanılacak olan "Eşya-Hizmet" kod'lu kredinin en az limiti 500.000TL., en üst limiti ise 15 mil-

yon TL.'dir. Vade en fazla 12 ay'dır. Söz konusu kredi için uygulanan faiz oranları bankalara göre aylık %5 ila %8 arasında değişmektedir. Müşteri; tercihinine göre, açılan kredinin ana para ve faizini 3,6,9 veya 12 aylık vadelerde ve eşit aylık taksitler halinde geri ödeyecektir.

Müşteriye açılacak kredi miktarının ve ödeyecek olduğu aylık taksit miktarının belirlenmesinde, bankalar arasında farklılıklar görülmektedir. Bazı bankalar müşteriye, aylık gelirinin üç katına kadar kredi verebilmektedir. Diğer bir uygulamada ise aşağıdaki formülden yararlanılmaktadır:

$$\text{Brüt Maaş} \times \%25 \times \text{Vade Miktarı} = \text{Verilecek Kredi Miktarı}$$

Örneğin; brüt maaşı 2 milyon TL., olan ve 6 ay vadeli kredi kullanmak isteyen bir kimsenin, alabileceği maksimum kredi miktarı 3 milyon TL' dir .

$$2.000.000 \times \%25 \times 6 \text{ ay} = 3.000.000 \text{ TL.}$$

Başka bir banka, aylık taksit miktarını aşağıdaki formülle belirlemektedir:

$$\text{Aylık Net Gelir} \times 1/3 = \text{Aylık Taksit Miktarı}$$

5.2. Oto Kod'lu Kredinin Kullanım Şartları

Oto Kod'lu kredi sayesinde anlaşmalı bayilerden sıfır kilometrede oto alımı söz konusu olmaktadır. Bankalar, oto alımları için azami 40 milyon TL.'sına kadar kredi vermektedir. Kredi dilimleri genellikle 1 milyon TL.'sının katları şeklinde belirlenir. Uygulanacak faiz oranları bankalara göre değişiklikler göstermektedir. Müşteri, ana para ve faizleri 3,6,9,15,18 veya 24 aylık vadelerde ve eşit aylık taksitler halinde ödeyecektir. Ancak, otomobil alımlarında ayrıca otomobilin ilgili banka tarafından rehneldiğine ilişkin bir rehin ve yeddiemin sözleşmesi düzenlenir ve otomobilin satış işlemi bankanın haczi var olarak gerçekleşir. İlgili banka otonun sigorta edilmesini de sağlamaktadır.

Örnek olarak iki ayrı bankanın vermiş olduğu, 1990 Model , Şahin marka otomobil kredisi verilebilir.

Oto'nun Mart 1990 fiyatlarına göre fabrika çıkış fiyatı 22.763.025 TL.'dir. Müşterinin kabul ettiği vade 24 ay olsun. Buna göre;

a) X Bankası oto kredisinde, toplam tutarın % 25'ini peşin olarak müşteriden alıp, % 75 'ini kredi olarak vermektedir.

22.763.025 x %75= 17.072.269 TL. Bankanın vereceği miktar,
22.763.025 x %25= 5.690.756 TL. Müşterinin vereceği miktar.

Aylık Taksit Miktarı : 1.399.962TL. (x)

Vade Miktarı : 24 ay

1.399.962 x 24 =33.598.224 TL.

Müşteriye Toplam Maliyet : 33.598.224

+ 5.690.756 (Alınan Peşinat)

39.288.980 TL

Banka vermiş olduğu 17 milyon TL' lık krediyi , iki yıl sonra 33.5 milyon TL.'sı olarak geri almaktadır. Aylık faiz oranı % 4 'e gelmektedir.

b) Y bankası, oto kredisi için müşteriden herhangi bir peşinat almamaktadır. Uygulamış olduğu aylık taksit miktarı 1.757.131 TL.'dir.

Aylık Taksit : 1.757.131 TL.

Vade Miktarı : 24 ay

1.757.131 x 24 = 42.171.144 TL.

Y bankası vermiş olduğu 22.7 milyon liralık krediye karşı, iki yıl sonra 42.1 milyon TL. geri almaktadır. Bu bankanın faiz oranı da aylık % 3.6' ya gelmektedir.

5.3. Konut Kod'lu Kredinin Kullanım Şartları

Konut kredisi, inşaatı tamamlanmış olmak şartıyla ve tapuya tescil edilmek suretiyle satın alınacak gayrimenkullerin alışlarını finanse etmek için kullanılmaktadır.

Konut kredisinin azami tutarı genellikle, 50 milyon TL.'dir. (Bir banka 60 milyon TL.vermektedir). Kredini en fazla 36 ayda ve eşit taksitler halinde geri ödenmesi söz konusudur. Banka, müşteriden 3. Bölüm'de değinilen belgelere ek olarak, ilgili gayri menkulün alım-satım belgesini de

(x) Bankalar aylık taksit ödeme hesaplarını genellikle gizli tutmaktadır.

talep eder. Kredi teminatı olarak alınan senetler dışında, gayri menkul ipotek edilir ve banka tarafından sigorta edilmesi sağlanır.

Uygulamada diğer kredi türlerinde olduğu gibi, konut kredisi veren bankalar arasında işlem farklılıkları görülmektedir. Bir banka, konut kredisi için müşterinin yatırdığı paranın ilgili hesapta 6 ay bekletilmesini ve yatırılan tutarın azami 3 katı kadar kredi verilmesini kabul etmektedir. Diğer bir banka ise, paranın %30'unu bankada bloke etmektedir. Herhangi bir şart ileri sürmeden konut kredisi veren bankalar da bulunmaktadır.

Örnek olarak bir bankanın vermiş olduğu konut kredisini ele alalım. Buna göre, kredi için talep edilen rakam 50 milyon TL, vade ise 36 ay olsun. Bankanın aylık taksit ödemeleri 3.238.250 TL'dir.

$$3.238.250 \times 36 \text{ ay} = 116.577.000 \text{ TL.}$$

$$116.577.000 - 50.000.000 = 66.577.000 \text{ TL.}$$

Görüldüğü gibi 50 milyon TL.'lık krediye karşı üç yıl sonra, toplam 66.5 milyon TL.'lık faiz ödenmektedir. Aylık faiz oranı % 3.7 'ye gelmektedir.

SONUÇ

Son bir yıllık uygulama incelendiğinde Bireysel Tüketici Kredisi sisteminde bazı aksaklıkların olduğu görülmektedir. Azami kredi limitleri ve vade farklılıkları bir yana bırakılsa bile, bankaların farklı uygulamalara gittiği çok sayıda konu bulunmaktadır. Aylık faiz oranlarındaki farklılık, kredinin maliyet fiyatlarında değişikliklere neden olmaktadır. Bankaların gelecekte beklenenleri (faiz oranlarının artacağı veya düşeceği gibi), geri ödeme koşulları ve hesaplama teknikleri tüketici kredilerinin maliyetinin farklı olmasına neden olmaktadır.

Müşterinin eline toplu para geçip, borcunu vadesinden önce ödemek istediğinde bankalara göre farklı uygulamalarla karşılaşmaktadır. Bazı bankalar tüketici kredisinin vadesinden önce kapatılmasına kesinlikle karşı çıkarken, başka bir banka bu durumda, borcun başlama tarihinden kapatılışına kadar ki süre için en yüksek faiz oranı tahakkuk ettirmektedir. Diğer bir banka ise, borç kapatılmasında herhangi bir şart ileri sürmemektedir.

Bankalar açısından Tüketici kredisi oldukça risksiz görülmele beraber, zamanla hedef tüketiciler üzerindeki sınırlamaların azaltılması veya kaldırılması, ayrıca bugünkü şartlarda her hangi bir tüketicinin geliri

ölçüsünde bütün bankalardan kredi limitinin sonuna kadar milyonlarca lira para çekebilmesi gibi sorunlar bulunmamaktadır. Bu nedenle bankalararası bir Bilgi Bankası kurulması gereği ortaya çıkmıştır.

Tüketiciler açısından ise, kredi faiz oranlarının oldukça yüksek olması olumsuz bir faktör oluşturmaktadır. Kredi işlemlerinde, faiz oranlarının azalan bakiyeler üzerinden mi hesaplandığı, yoksa piyasa bileşik faiz kurallarının mı uygulandığı konularında tartışmalar bulunmaktadır. Bu nedenle, satınalma gücünün zayıflığı dolayısıyla tüketici kredisi kullanmak isteyenlerin, yüklenecekleri faiz bedeli üzerinde iyice düşünüp, daha sonra karar vermeleri uygun olacaktır.

THE INDIVIDUAL CONSUMER CREDITS USED BY TURKISH BANKS

Individual Consumer Credits have been used by different Turkish Banks under the titles of " Individual Credits", "Service Credits" and " Supportive Credits", since late 1989.

The result achieved in a short time, show that this practice will continue to develop.

This paper gives general information regarding the kinds of Individual Consumer Credits, its objectives and essential of its usage which closely concern the consumers.

KAYNAKÇA

AKGÜÇ, Öztin (1990); "Finans/Banka", **Ekonomik Panorama Dergisi**, 3 (16).

OKYAY, Engin (1989); "Tüketici Kredileri Kaça Mal oluyor", **Pazarlama Dünyası**, 3 (15).

ÖZFERENDECI, Okşan (1990); "Finans/Banka", **Ekonomik Panorama Dergisi**, 3 (16).

SARIKAMIŞ, Cevat (1977); "Tüketicinin Korunması Açısından Tüketici Kredisi", **Pazarlama Dergisi**, 2 (4).